

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U001586

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 18-04-2024

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Полякова Марина Володимирівна

2. Maryna Poliakova

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 034

Назва наукової спеціальності: Культурологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: 27969 Теорія та історія культури

Дата захисту: 27-05-2024

Спеціальність за освітою: Образотворче мистецтво, креслення

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): 16449

Повне найменування юридичної особи: Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України

Код за ЄДРПОУ: 26167849

Місцезнаходження: вул. Євгена Коновальця, буд. 18-д, Київ, 01133, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія мистецтв України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України

Код за ЄДРПОУ: 26167849

Місцезнаходження: вул. Євгена Коновальця, буд. 18-д, Київ, 01133, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія мистецтв України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 13.07.27.13, 18.31.91.11, 18.31.01.11

Тема дисертації:

1. Київська художня спільнота 1960–1980-х років: культурні сценарії у професійній діяльності.
2. Kyiv artistic community of the 1960s–1980s: cultural scenarios in professional activity.

Реферат:

1. Науковою проблемою дисертаційної роботи є осмислення епохи 1960–1980-х років в українській культурі через фокусування на професійній повсякденності членів київської мистецької спільноти й виокремлення та аналізування тих культурних сценаріїв (взірцевих програм життєдіяльності у соціокультурному просторі), якими керувалися художники у своїй професійній діяльності. Українське мистецьке життя 1960–1980-х років у рамках актуальних студій української культури ХХ століття ще потребує системного вивчення, пошуку нових напрямів досліджень. Розглянувши велике коло джерел, ми виявили, що деякі аспекти не були висвітлені. Не досліджена історія Республіканської художньої середньої школи імені Т. Г. Шевченка (РХСШ), а історія Київського державного художнього інституту (КДХІ) розглядається майже виключно через призму педагогіки. Відсутні ґрунтовні наукові роботи про умови творчої праці художників («конвеєрному виробництву» художнього продукту на так званих комбінатах, системі державних замовлень, оплаті праці

тощо). Пунктирно досліджена діяльність Спілки художників УРСР (СХУ), а така розгалужена та впливова організація, як Художній фонд УРСР, узагалі не знайшла свого дослідника. Не висвітлена робота Будинків творчості та відпочинку художників (окрім, можливо, Седнева). Не розглядається ґрунтовно явище конформізму у середовищі творчої інтелігенції та конкретно художників. Ми сфокусувалися на повсякденних професійних практиках київських художників, вважаючи, що цей підхід дозволить якнайкраще висвітлити проблемні питання, про які сказано вище, – а значить збагатить історію української творчої інтелігенції, художньої культури пізньорадянської України, соціальну історію українського мистецтва ХХ століття, студії радянської державної культурної політики, вітчизняне мистецтвознавство. У центрі дисертаційного дослідження знаходиться київська художня спільнота, адже саме в столиці УРСР сконцентрувалася найбільша кількість представників художньої інтелігенції, тут знаходились інституції, які так чи інакше формували та регулювали сферу образотворчого мистецтва. Найбільший ідеологічний тиск на художників, їхнє постійне знаходження під поглядом владних структур, одночасно з високою конкуренцією у професійній сфері, – все це формувало своєрідне київське соціокультурне поле. Вперше досліджено київських художників як соціальну страту на підставі різних критеріїв: проживання у Києві, отримання фахової освіти, робота за фахом, членство у Спілці художників. Описані кількісні та якісні характеристики професійної спільноти. Досліджено такі аспекти професійного мистецького повсякдення, як отримання фахової освіти (насамперед в РХСШ і КДХІ); варіанти працевлаштування, специфічні для Києва, при цьому зроблено акцент на системі Художнього фонду з його «конвеєрним» виробництвом художніх творів і усталеною практикою державних замовлень; розглянуто систему оплати праці художників; інституціональні механізми керування культурою, насамперед діяльність Спілки художників України та партійних органів; виявлено різні варіанти культурних комунікацій митців у межах СРСР та із закордоном. Глибоке занурення у повсякденне професійне життя художників дозволило побачити певні закономірності, програми, що повторювалися у щоденних практиках. Досліджуючи їх, ми звернулися до концепції культурних сценаріїв (яка пов'язана з концепцією габітусу П. Бурдьє). На широкому фактологічному матеріалі виявлено культурні сценарії – взірцеві програми життєдіяльності, специфічні для поля українського мистецтва у системі державного патерналізму. Аналіз культурних сценаріїв уможливив з'ясування характерних особливостей соціальної поведінки представників київської мистецької спільноти в пізньорадянську епоху. Виокремлено та описано такі культурні сценарії: династичність; служіння або боротьба; підзвітність або рапортування комуністичній партії, вдячність комуністичній партії за виховання, підказки та керування; виконання державних замовлень; масове (комбінатне) виробництво мистецького продукту; конформізм. Для людини, яка існує в конкретній культурі, нормативні сценарії життєдіяльності є зрозумілими, й здебільшого члени спільноти ними керуються (що можна визначити як конформізм). Сценарії рухомі та взаємозалежні, учасники тих чи інших соціальних стосунків їх засвоюють, але й створюють. Якась частина спільноти має свої резони для порушення культурних сценаріїв, – особливо травматично це відбувається в авторитарній державі, якою був пізній СРСР. Таким чином, мистецький нонконформізм і політичне дисидентство ми розглянули як порушення загальних культурних сценаріїв в індивідуальних сценаріях.

2. The scientific problem of the dissertation work is to understand the era of the 1960s–1980s in Ukrainian culture by focusing on the professional everyday life of the members of the Kyiv art community and identifying and analyzing those cultural scenarios (exemplary programs of life in the socio-cultural space) that guided artists in their professional activities. The Ukrainian artistic life of the 1960s–1980s still needs a systematic study and the search for new directions of research within the framework of topical studies of Ukrainian culture of the 20th century. After reviewing a wide range of sources, we found that some aspects have not yet been comprehensively covered. The history of the Taras Shevchenko Republican Art Secondary School (RASS) has not been considered. The history of the Kyiv State Art Institute (KSAI) is viewed almost exclusively through the prism of pedagogy. There are no thorough research of the conditions of creative work of artists (assembly-line production of artistic products at so-called factories, the system of state orders, remuneration, etc.). The activities of the Union of Artists of the Ukrainian SSR are studied fragmentarily, while such an extensive and influential organization as the Art Fund of the Ukrainian SSR has not found its researcher at all. The work of the Houses of Creativity and

Recreation for Artists (except, perhaps, Sednev) is not covered. The phenomenon of conformity among the creative intelligentsia and artists in particular is not thoroughly considered. We focused on the everyday professional practices of Kyiv artists, believing that this approach would best illuminate the problematic issues we mentioned above, and thus enrich the history of the Ukrainian creative intelligentsia, the artistic culture of late Soviet Ukraine, the social history of Ukrainian art in the XX century, the study of Soviet state cultural policy, and national art history. The focus of the dissertation is on the Kyiv artistic community, since it was in the capital of the Ukrainian SSR that the largest number of representatives of the artistic intelligentsia was concentrated, and here were the institutions that somehow shaped and regulated the field of fine arts. The greatest ideological pressure on artists, their constant presence under the gaze of the authorities, along with high competition in the professional sphere – all this formed a kind of Kyiv socio-cultural field. For the first time, Kyiv artists have been studied as a social stratum according to various criteria: residence in Kyiv, professional education, work in the profession, and membership in the Union of Artists. We described the quantitative and qualitative characteristics of the professional community. We studied such aspects of professional artistic everyday life as obtaining professional education (primarily at the RASS and the KSAI); employment options specific to Kyiv, with an emphasis on the system of the Art Fund with its “assemblyline” production of artworks and the established practice of state orders; examined the system of artist remuneration; institutional mechanisms of cultural governance, primarily the activities of the Union of Artists of Ukraine and party authority; and identified various options for cultural communication between artists within the USSR and with foreign countries. A deep dive into the artists' everyday professional lives allowed us to see certain patterns and programs that were repeated in their professional practices. To study them, we turned to the concept of cultural scenarios (which is related to P. Bourdieu's concept of habitus). Based on a wide range of factual material, we have identified cultural scenarios – exemplary programs of life specific to the field of Ukrainian art in the system of state paternalism. The analysis of cultural scenarios has made it possible to clarify the characteristic features of the social behaviour of representatives of the Kyiv artistic community in the late Soviet era. We have identified and described the following cultural scenarios: dynasticism; service or struggle; accountability or reporting to the Communist Party, gratitude to the Communist Party for education, guidance and direction; fulfilment of state orders; mass production of artistic product; conformism. For a person existing in a particular culture, such exemplary programs of life are understandable, and for the most part, community members are guided by them (which can be defined as conformism). Scenarios are fluid and interdependent, and participants in certain social relationships learn them, but also create them. Some part of the community has its own reasons for violating cultural scenarios, and this is especially traumatic in an authoritarian state like the late USSR. Thus, we see artistic non-conformism and political dissent as violations of general cultural scenarios in individual scenarios.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Полякова М. Повсякденне життя українських художників 1960–1980-х: Перспективи культурологічного дослідження. Художня культура. Актуальні проблеми. 2021. № 17(2). С. 92–97. DOI: [https://doi.org/10.31500/1992-5514.17\(2\).2021.247979](https://doi.org/10.31500/1992-5514.17(2).2021.247979)
- Полякова М. Інституційні аспекти експорту українського мистецтва епохи застою: діяльність Й. Накамури та галереї «Геккос» (Японія). Художня культура. Актуальні проблеми. 2022. № 18(1). С.

132–139. DOI: [https://doi.org/10.31500/1992-5514.18\(1\).2022.260440](https://doi.org/10.31500/1992-5514.18(1).2022.260440)

- Полякова М. Майстерні художників на культурній мапі Києва 1960– 1980-тих років. Сучасне мистецтво. 2022. № 18. С. 167–174. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.18.2022.269725>
- . Полякова М. «Батьківщина-мати», «Сталева Оранта», «Україна-мати»: переозначення монумента під час російсько-української війни. Художня культура. Актуальні проблеми. 2023. № 19(2). С. 64–72. DOI: [https://doi.org/10.31500/1992-5514.19\(2\).2023.294624](https://doi.org/10.31500/1992-5514.19(2).2023.294624)

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Авраменко Олеся Олександрівна Олександрівна
2. Olesia Avramenko

Кваліфікація: к. мист.

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України

Код за ЄДРПОУ: 26167849

Місцезнаходження: вул. Євгена Коновальця, буд. 18-д, Київ, 01133, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія мистецтв України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Зіненко Тетяна Миколаївна
2. Тетяна М. Зіненко

Кваліфікація: к.мист., 26.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Національний університет "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка"

Код за ЄДРПОУ: 02071100

Місцезнаходження: Першотравневий проспект, буд. 24, Полтава, Полтавський р-н., 36011, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Виткалов Сергій Володимирович

2. Serhii Vytkalov

Кваліфікація: д. культ., професор, 26.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Рівненський державний гуманітарний університет

Код за ЄДРПОУ: 25736989

Місцезнаходження: вул. Степана Бандери, буд. 12, Рівне, Рівненський р-н., 33028, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Вишеславський Гліб Анатолійович

2. Hlib A. Vysheslavskiy

Кваліфікація: к. мист., 26.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України

Код за ЄДРПОУ: 26167849

Місцезнаходження: вул. Євгена Коновальця, буд. 18-д, Київ, 01133, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія мистецтв України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Протас Марина Олександрівна

2. Maryna O. Protas

Кваліфікація: д. мист., старший науковий співробітник, 26.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-8137-0342

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України

Код за ЄДРПОУ: 26167849

Місцезнаходження: вул. Євгена Коновальця, буд. 18-д, Київ, 01133, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія мистецтв України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Безугла Руслана Іванівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Безугла Руслана Іванівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Гуріна Марія Володимирівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна